

1.

УДК 332.3:332.27:35.075.6:711.14

*O. Lobanova, assistant State Agrarian and Engineering University in Podilya***CURRENT STATUS OF STATE CONTROL OF THE USAGE AND PROTECTION OF LAND SETTLEMENTS**

Annotation. *One of the main directions of improving the rational use and land protection is the implementation of state and public bodies proper state control. State control over protection and land use is determined by the system of legal, social, economic and organizational measures to resource saving, environmental protection and reproduction in nature.*

Briefly analyzing the status of state control in the towns of Khmelnytsky region, we can say that most of the offenses committed due to lack of proper public scrutiny by local authorities; removal of land from agricultural and forestry fund without appropriate compensation for loss of production; adoption of arbitrary decisions concerning the land provision for development; approval of land documents with the state examination.

Therefore, the future can offer the following ways to correct them: in the first place should be given a state inspection, which secured control of rational use and land protection, partially prohibit or restrict the activities of agencies that violate the land use; determine the exact terms of the registration process of title documents for the land (in the case of purchase of residential buildings), because, according to the analysis, re-registration of documents may take from several months to several years; necessary to restore criminal penalties for such offenses as unauthorized occupation of land; establish binding norms in unauthorized occupation - to compensate the loss of agricultural and forestry production.

Thanks to a set of measures to eliminate violations of land legislation may completely solve the problem of unauthorized occupation of land and improve the work of law enforcement agencies to detect crimes in the land use.

Keywords: *state control, use and protection of land settlements, tort, land law.*

*О.П. Лобанова, асистент ПДАТУ***СУЧАСНИЙ СТАН ДЕРЖАВНОГО КОНТРОЛЮ ЗА ВИКОРИСТАННЯМ ТА ОХОРОНОЮ ЗЕМЕЛЬ НАСЕЛЕНИХ ПУНКТИВ**

На основі законів України та науково-дослідних праць провідних вітчизняних і зарубіжних вчених встановлено, що головним напрямом для вдосконалення організації раціонального використання та охорони земель є здійснення державними і громадськими органами належного державного контролю.

Ключові слова: *державний контроль, використання та охорона земель населених пунктів, правопорушення, земельне законодавство.*

Постановка проблеми у загальному вигляді та її зв'язок із важливими науковими чи практичними завданнями. У Конституції України визначено, що земля є національним багатством і перебуває під особливою охороною держави. Це положення покладає на органи державної влади і місцевого самоврядування загальний обов'язок забезпечити державний контроль за раціональним використанням та охороною земельних ресурсів країни [5, с. 78]. Державний контроль за використанням та охороною земель – це сукупність здійснюваних органами державної влади організаційно-правових заходів, спрямованих на спонукання суб'єктів земельного права, учасників земельних правовідносин до виконання правил і дотримання норм земельного законодавства та попередження земельних правопорушень, що має на меті забезпечити науково обґрунтоване, раціональне і ефективне використання та охорону земель [6, с. 25].

Сучасне поняття державного контролю використання земель сформувалося у період трансформації суспільних відносин і є складовою державного управління земельних ресурсів. У попередніх системах державотворення такого поняття взагалі не існувало. До прикладу, ще за часів Союзу державне управління земельних ресурсів нічим не відрізнялось від управління громадськими організаціями, в подальшому це спричинило нерозподіленість гілок влади та невпорядкованість кадрової політики. Також за радянських часів спостерігалась державна монополізація господарських прав на розпорядження земельними ресурсами. При таких обставинах сутність державного контролю за використанням і охороною земель не мала ніякого сенсу.

Уже в 90-ті роки «перебудови» значення державного контролю за використанням земель змінилось. Державний контроль земельних ресурсів розглядався як окремих вид управлінської діяльності. Визначення завдань, суб'єктів і об'єктів державного контролю за раціональним використанням земель було описано та врегульовано окремими правовими документами: 1991 р. Законом України «Про охорону природного середовища»; 1992 р. – ЗУ «Про природно-заповідний фонд»; 1994 р. – ЗУ «Про забезпечення епідеміологічної безпеки населення», ЗУ «Про надра» та Лісовим і Водним кодексами України; 1995 р. – ЗУ «Про пестициди і агрохімікати»; 1998 р. – ЗУ «Про відходи». Також у цих законодавчих документах було визначено компетенцію, права і обов'язки громадських інспекторів та врегульовано процес громадського контролю за використанням і охороною земельних ресурсів.

Подальше регулювання державного контролю за використанням та охороною земель здійснено 1995 року Указом Президента України «Про Міністерство охорони природного середовища і ядерної безпеки». У ньому регламентувалось, що контроль за використанням земель має здійснювати Мінекобезпеки України, а саме: його підрозділ – Державна екологічна інспекція. Така інспекція являла собою сукупність територіальних і регіональних органів державної влади, що здійснювали контроль за додержанням вимог законодавства з охорони навколишнього природного середовища та раціонального використання земель.

Кардинальні зміни в аграрному секторі, що відбулися у трансформаційний період, закріпив Земельний кодекс, прийнятий від 2001 р. Цей законодавчий документ врегулював такі питання як право власності на землю, обмеження і обтяження таких прав та роль органів державної влади в управлінні земельних відносин. Також із прийняттям Земельного кодексу визначились головні функції земельної політики держави: вирішити проблему розвитку відносин власності на землю; сприяти розвитку іпотечного кредитування; створити цивілізований ринок земель; удосконалити процес земельних платежів; підвищити рівень ефективності державного управління в сфері земельних відносин; поліпшити організацію процесу державного контролю за використанням земель.

Для подальшого удосконалення державної політики, визначення правової, економічної та соціальної основи організації здійснення державного контролю за використанням і охороною земель, для забезпечення раціонального використання і відтворення природних ресурсів та охорону довкілля Верховною Радою України 19 червня 2003 року прийнятий Закон України «Про державний контроль за використанням та охороною земель» [3, с. 150].

Аналіз останніх досліджень і публікацій, в яких започатковано розв'язання даної проблеми. Теоретичні і прикладні аспекти щодо організації державного контролю за використанням та охороною земель у межах населених пунктів досліджено в наукових працях багатьох відомих учених – землевпорядників та економістів-практиків, зокрема таких як І.К. Бистряков, Б.М. Данилишин, Д.С. Добряк, Т.Б. Заставецький, Т.Є. Зінченко, М.Д. Лесечко, Г.К. Лоїк, С.О. Малахова, Ю.А. Мосійчук, Г.Б. Нестеренко, О.С. Петраковська, М.Г. Ступень, А.М. Третяк, М.А. Хвесик, Н.Р. Шпік, інших вітчизняних і зарубіжних вчених.

Постановка завдання. Завданням дослідження передбачалось вивчити і проаналізувати стан державного контролю за використанням та охороною земель населених пунктів в умовах трансформації суспільних відносин.

Виклад основного матеріалу дослідження. Нині державний контроль за використанням і охороною земель є одним із основних конституційних положень, що регулюється земельним законодавством України. Державний контроль за охороною та використанням земель визначається системою правових, соціально-економічних та організаційних заходів, які мають ресурсозберігаючий, природоохоронний та відтворювальний характер. Головним завданням системи державного контролю за використанням земель є забезпечення виконання державними органами землевпорядної служби правових, економічних та організаційних заходів, спрямованих на вдосконалення використання та охорони земель. Державний контроль здійснюється на всіх категоріях земель, а також стосується всіх без винятку суб'єктів земельних відносин.

Сьогодні правовою базою, на яку спирається державний контроль за використанням та охороною земель, є Конституція України, Земельний кодекс, інші природно-ресурсні кодекси, Закони України «Про надра», «Про рослинний світ», «Про природно-заповідний фонд», «Про відходи», Лісовий Закон, Водний Закон, постанови Верховної Ради України, укази і розпорядження Президента України, декрети, постанови і розпорядження Кабінету Міністрів України, накази спеціально уповноважених органів виконавчої влади по земельних ресурсах та спеціально уповноважених органів з питань екології та природних ресурсах, рішення із земельних питань місцевих органів виконавчої влади та органів місцевого самоврядування [4, с. 49].

Здійснення державного контролю за використанням земель закріплюється за уповноваженими органами виконавчої влади у зазначеній сфері суспільних відносин (управління моніторингу земель, міські, обласні управління земельних ресурсів, районні відділи земельних ресурсів) відповідно до затвердженого наказом Держкомзему України Тимчасового положення від 29 липня 1993 р. № 65 щодо здійснення державного контролю органами Державного комітету по земельних ресурсах України.

Слід зазначити, що посадові особи органів державного контролю за використанням і охороною земель з метою запобігання вчиненню земельних правопорушень мають право: припиняти промислове, цивільне та інше будівництво, розробку родовищ корисних копалин і торфу, експлуатацію об'єктів, проведення агротехнічних, меліоративних, геологорозвідувальних, пошукових, геодезичних та інших робіт, якщо вони здійснюються з порушенням земельного законодавства, устанавленого режиму використання земель, що особливо охороняються, та можуть призвести до знищення, забруднення або псування родючого шару ґрунту, розвитку ерозії, засолення, заболочування та інших процесів, що знижують родючість ґрунтів, включаючи й родючість ґрунтів суміжних територій, а також якщо ці роботи ведуться на підставі проектів, що не пройшли земельну чи екологічну експертизу, або отримали негативну оцінку. Паралельно зі вжиттям заходів щодо припинення і подальшого розвитку земельних правопорушень застосовуються заходи, спрямовані на усунення негативних наслідків правопорушення (повернення самовільно зайнятої земельної ділянки, знесення самовільно зведеної будівлі) і притягнення винних до юридичної відповідальності [2, с. 90], [1, с. 112].

Розглянемо стан державного контролю за використанням та охороною земель на прикладі населених пунктів Хмельницької області. Згідно статистичних даних на 01.01. 2014 р. в області спеціалістами державного контролю було проведено 2749 перевірок щодо стану раціонального використання земель. У результаті проведених перевірок виявлено 2170 правопорушень. Інспекторами державного контролю для виправлення даної ситуації складено та оформлено 2170 приписів щодо усунення виявлених правопорушень, а також складено адміністративні протоколи на 1448 осіб, що порушили норми земельного законодавства.

Серед ряду правопорушень земельного законодавства у Хмельницькій області найбільше число припадає на самовільне зайняття земель, використання земель не за цільовим призначенням, використання земельних ділянок без відповідних правовстановлюючих документів, а також без спеціального дозволу зняття ґрунтового покриву земель. Слід зауважити, що поточного року виявлено 1190 фактів такого роду правопорушень, з них 432 вчинені окремими громадянами, складено і винесено 502 протоколи і 394 постанови про притягнення до адміністративної відповідальності та стягнення штрафу у сумі 141,52 тис. гривень. Такі порушення земельного законодавства заподіяли шкоди власникам землі у розмірі 7277,267 тис. гривень.

Якщо порівнювати кількість правопорушень з минулим роком, то за 2013 рік було розглянуто 1295 справ, що стосується адміністративних порушень, то винесено 1266 постанов про притягнення до адміністративної відповідальності та накладення адміністративних стягнень органами Держкомзему у розмірі 288,137 тис. гривень. Проте за добровільною згодою виконано лише 442 постанови на суму 86,412 тис. гривень. Також минулого року до державних виконавчих служб передано 601 постанову про примусове стягнення штрафу у розмірі 143,215 тис. гривень, з яких на початок поточного року виконано всього 182 на суму 34,901 тис. гривень.

Висновки. Одним із головних напрямів системи вдосконалення раціонального використання та охорони земель є здійснення державними та громадськими органами належного державного контролю. Державний контроль за охороною та використанням земель визначається системою правових, соціально-економічних та організаційних заходів, які мають ресурсозберігаючий, природоохоронний та відтворювальний характер.

Коротко проаналізувавши стан державного контролю у населених пунктах Хмельницької області, можна сказати, що більшість правопорушень скоєні через відсутність належного громадського контролю з боку органів місцевого самоврядування; вилучення земель із сільськогосподарського та лісогосподарського фонду без відшкодування втрат відповідним виробництвам; прийняття неправо-

мірних рішень щодо надання земельних ділянок для забудови; затвердження землепорядної документації без проведення державної експертизи.

Тому на перспективу можна запропонувати такі шляхи їх виправлення:

- в першу чергу необхідно надати право державним інспекціям, за якими закріплений контроль раціонального використання і охорони земель, частково заборонити або обмежити діяльність установ, що порушують норми використання земель;
- визначити точні терміни процесу оформлення правовстановлюючих документів на земельну ділянку (у випадку придбання житлової будівлі), адже, як свідчать результати аналізу, переоформлення документів може затягнутися від кількох місяців до кількох років;
- необхідно відновити кримінальну відповідальність за такі правопорушення як самовільне зайняття земель.
- встановити обов'язковою нормою при самовільному зайнятті – відшкодовувати втрати сільськогосподарського і лісогосподарського виробництва.

Завдяки проведенню такого комплексу заходів з усунення порушень земельного законодавства можливо повністю вирішити проблему самовільного зайняття земель та покращити роботу правоохоронних органів щодо виявлення злочинів у галузі використання земель.

Список використаних джерел

1. Андріішин І.М. Методологічні основи оптимізації охорони природи і землекористування / І.М. Андріішин, А.Я. Сохнич. – Львів: Українські технології, 1998. – 136 с.
2. Башмаков Г.С. Значение государственного земельного контроля для обеспечения рационального использования земли // Правовое обеспечение рационального использования земли в СССР. – М.: Наука. – 1969. – С. 93.
3. Закон України «Про державний контроль за використанням та охороною земель» від 19.06. 2003 р. № 963-IV // ВВР України. – 2003. – № 39. – С. 350.
4. Земельний кодекс України: Офіц. текст зі змінами і доп. За станом на 01.08. 1997 р. – Ужгород: інформ.-вид. агентство «ІВА», 1997. – 124 с.
5. Куйбіда В., Фрис Р. Механізми взаємодії державної системи управління і органів місцевого самоврядування в Україні // Регіональна економіка. – 2003. – № 1. – С. 91-95.
6. Сохнич А.Я. Державний контроль за використанням та охороною земель: Навч. посібник. / А.Я. Сохнич, П.П. Колодій. – Львів, НВФ «Українські технології», 2005. – 140 с.

Аннотація. На основі законів України і науко-дослідницьких трудов вчених зарубіжних установах, що головним напрямком удосконалення організації раціонального використання і охорони земель є здійснення державними і громадськими органами належного державного контролю.

Ключевые слова: державний контроль, використання і охорона земель населених пунктів, правонарушення, земельне законодавство.